

Talabalarda milliy gʻurur va iftixor tuygʻularini shakllantirishda madaniy merosning oʻrni

Oripova Azizaxon

Andijon davlat pedagogika institute Milliy gʻoya, maʼnaviyat asoslari
va huquq taʼlimi kafedrası “Maʼnaviyat asoslari” yoʻnalishi magistri

Annotatsiya : Ushbu maqolada talabalarda milliy gʻurur va iftixor tuygʻularini shakllantirishda madaniy merosning oʻrni va ahamiyati har tomonlama tahlil qilinadi. Maqolada madaniy meros tushunchasining mazmun-mohiyati, uning yoshlar dunyoqarashi va maʼnaviy kamolotiga taʼsiri, shuningdek, taʼlim tizimida madaniy merosdan foydalanishning samarali metodlari yoritilgan. Muallif madaniy merosni yoshlar ongiga singdirish orqali ularning milliy oʻzlikni anglashini, vatanparvarlik, gʻurur va iftixor tuygʻularini kuchaytirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qiladi. Shuningdek, madaniy merosni asrab-avaylash va targʻib qilishda taʼlim muassasalari, oila, jamoatchilik va OAVning oʻrni alohida eʼtirof etilgan. Tadqiqotda raqamli texnologiyalar yordamida madaniy merosni oʻrganish, yoshlarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning zamonaviy yoʻllari ham yoritilgan. Natijada, maqolada madaniy meros yosh avlodda milliy iftixor va gʻururni shakllantiruvchi muhim omil sifatida asoslab beriladi.

Kirish: Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida insoniyat hayotining barcha jabhalarida keskin oʻzgarishlar roʻy bermoqda. Bu jarayonlar madaniyat, taʼlim, maʼnaviyat sohalariga ham oʻz taʼsirini koʻrsatmoqda. Olamshumul axborot oqimi, madaniy aloqalarning kengayishi, turli gʻoyaviy taʼsirlar sharoitida milliy oʻzlikni saqlab qolish va yosh avlodda milliy gʻurur, iftixor hamda vatanparvarlik tuygʻularini shakllantirish masalasi har qachongidan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Milliy gʻurur — bu insonning oʻz millati, tili, madaniyati, qadriyatlari, tarixi va ajdodlari bilan faxrlanish hissidir. Bu tuygʻu insonning ijtimoiy ongida oʻz xalqining boy tarixini anglash, uni qadrlash va asrab-avaylash orqali shakllanadi. Aynan shu jarayonda madaniy meros asosiy omil sifatida namoyon boʻladi. Chunki madaniy meros — bu xalqning oʻziga xosligi, milliy ruhining ifodasi, avloddan avlodga oʻtuvchi maʼnaviy boyliklar majmuasidir.

Oʻzbekiston Respublikasida mustaqillikka erishilganidan soʻng milliy qadriyatlarni tiklash, tarixiy adolatni qaror toptirish, madaniy merosni chuqur oʻrganish va uni yosh avlod ongiga singdirish davlat siyosatining muhim yoʻnalishiga aylandi. Prezidentimiz tashabbusi bilan “Maʼnaviyat va maʼrifat markazi”, “Madaniy meros agentligi” kabi tashkilotlar faoliyati yoʻlga qoʻyilib, ajdodlar qoldirgan bebaho merosni oʻrganish, restavratsiya qilish, xalqaro miqyosda targʻib etish borasida salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda.

Bugungi kunda talabalarda milliy gʻurur va iftixor tuygʻularini shakllantirish, ularni ajdodlar merosiga hurmat ruhida tarbiyalash taʼlim tizimining ustuvor vazifasiga aylangan. Chunki aynan yoshlar — millatning ertangi kuni, xalqning intellektual va maʼnaviy salohiyatini belgilovchi kuchdir. Talabalar oʻz tarixini, madaniyatini, buyuk siymolarini chuqur oʻrgangan sari, ularning qalbida Vatanga sadoqat, millatga gʻurur va ajdodlarga hurmat tuygʻulari mustahkamlanadi. Shu nuqtai nazardan, madaniy merosni oʻrganish va uni taʼlim-tarbiya jarayoniga singdirish nafaqat tarixiy haqiqatni tiklaydi, balki yoshlarning maʼnaviy olamini boyitadi, ularni barkamol insonlar etib voyaga yetkazadi. Bu esa oʻz navbatida mamlakatimizda yangi Oʻzbekiston gʻoyasi — “maʼnaviy yuksak, intellektual salohiyatli yoshlar jamiyatini barpo etish” tamoyilining asosiy tarkibiy qismidir. Demak, talabalarda milliy gʻurur va iftixor tuygʻularini shakllantirish jarayonida madaniy merosning oʻrni beqiyosdir. U milliy oʻzlikni anglash, tarixiy xotirani asrash, vatanparvarlik va sadoqat kabi oliy fazilatlarni tarbiyalovchi asosiy manba sifatida eʼtirof etiladi. Mazkur maqolada ana shu masalalar — madaniy merosning talaba yoshlar

ma'naviyatiga ta'siri, uni o'quv-tarbiyaviy jarayonga integratsiya qilish yo'llari hamda zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi

1. Madaniy meros — milliy g'urur va iftixor manbai

Har bir xalqning o'ziga xosligini, tarixiy shakllanish jarayonini, ma'naviy boyligini ifodalovchi asosiy manba — bu madaniy merosdir. Madaniy meros xalqning tarixiy xotirasi, tafakkuri va hayot falsafasining mujassam ifodasidir. Ajdodlardan avlodlarga o'tib kelayotgan madaniy yodgorliklar, urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi, san'at va adabiyot namunalarida millatning ruhiy olami, orzu-intilishlari, hayot falsafasi mujassamdir. Madaniy meros insonda o'z xalqiga nisbatan g'urur, hurmat, faxr va sadoqat tuyg'ularini uyg'otadi. Talaba yoshlar o'z xalqining boy tarixiy merosi bilan tanishgan sari, ularning qalbida "Men shu buyuk ajdodlarning avlodiman" degan iftixor tuyg'usi shakllanadi. Aynan shunday ichki ishonch, g'urur va milliy ong ularni kelajakda Vatanga xizmat qiluvchi, mas'uliyatli shaxslar qilib tarbiyalaydi. O'zbekiston tarixida Amir Temur, Alisher Navoiy, Mirzo Ulug'bek, Ahmad Yassaviy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk allomalar yaratgan ilmiy, adabiy va ma'naviy meros yoshlar uchun g'urur manbaidir. Masalan, Amir Temurning "Kuch — adolatdadir" shiori, Alisher Navoiyning insonparvarlik g'oyalari, Mirzo Ulug'bekning ilm yo'lidagi fidoyiligi yoshlar uchun buyuk ibrat bo'lib xizmat qiladi. Ularning hayoti orqali talaba o'zini millatning ajralmas qismi sifatida his etadi.

2. Ta'lim muassasalarida madaniy merosni o'rganishning ahamiyati

Bugungi kunda O'zbekiston oliy ta'lim tizimi yoshlarni nafaqat kasbiy bilim bilan, balki ma'naviy barkamollik ruhida tarbiyalashga qaratilgan. Shu jarayonda madaniy merosni o'quv jarayoniga singdirish alohida o'rin tutadi. Ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy darslar, madaniyatshunoslik, falsafa, tarix, pedagogika kabi fanlar talabalarda milliy qadriyatlarga hurmat hissini kuchaytiradi. Talabalarga O'zbekistonning boy madaniy merosi — qadimiy shaharlar (Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz), me'moriy obidalar (Registon, Ichan qal'a, Poyi Kalon majmuasi), xalq amaliy

san'ati, milliy musiqa va adabiyotni o'rgatish orqali ularning estetik didi, tarixiy xotirasi va milliy g'ururi mustahkamlanadi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida "Ma'naviyat soatlari", "Madaniy meros haftaliklari", "Tarixiy obidalar bo'ylab sayohatlar", "Buyuk ajdodlar izidan" kabi tadbirlarni tashkil etish madaniy merosni amalda o'rganishning samarali shaklidir. Bu jarayonlarda talabalarning faolligi, o'z millatiga nisbatan g'urur hissi va ijtimoiy mas'uliyati oshadi.

3. Madaniy merosni yoshlar ongiga singdirishda zamonaviy yondashuvlar

XXI asr – axborot texnologiyalari asridir. Bugungi kunda raqamli ta'lim vositalari orqali madaniy merosni o'rganish imkoniyatlari kengaymoqda. Virtual muzeylar, onlayn ekskursiyalar, elektron kutubxonalar, tarixiy hujjatlarning raqamlashtirilishi talabalarga milliy merosni yanada chuqurroq o'rganish imkonini bermoqda.

Masalan, "Madaniy meros.uz" platformasi, "O'zbekiston madaniy merosi jahon to'plamlarida" loyihasi, shuningdek, "Virtual muzey" dasturlari orqali talabalar tarixiy obidalar va buyuk siymolar hayoti bilan masofadan turib tanishish imkoniyatiga ega. Bu esa ularning ilmiy salohiyatini oshirish bilan birga, ajdodlar merosiga bo'lgan hurmatini mustahkamlaydi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida media-loyihalar, hujjatli filmlar, teatr sahnalashtirish, xalq og'zaki ijodi namunalari asosida tashkil etilgan madaniy tadbirlar orqali yoshlarning madaniy tafakkuri yuksaladi. Bu usullar orqali madaniy merosni o'rganish jarayoni nafaqat nazariy, balki amaliy tarzda ham talabalar ongiga singdiriladi.

4. Madaniy merosning shaxs kamolotidagi tarbiyaviy o'rni

Madaniy meros talabaning shaxs sifatida shakllanishida beqiyos tarbiyaviy ahamiyatga ega. U orqali talaba o'z xalqining ma'naviy ildizlarini anglaydi, millat oldidagi mas'uliyatini his etadi, Vatanga muhabbat, sadoqat va g'urur hissi bilan yashaydi. Shaxsning ma'naviy kamolotida tarixiy xotira, ajdodlar merosi va milliy qadriyatlarning o'rni muhim. Chunki inson o'z kelajagini o'tmishsiz tasavvur qila olmaydi. Madaniy meros shaxsni o'zlikni anglashga, millatining o'tgan yo'lini qadrlashga, kelajakka ishonch

bilan qarashga o'rgatadi. Talabalar bu jarayonda ajdodlar yaratgan merosni faqat tarixiy ob'ekt emas, balki hozirgi kun hayotiga tatbiq etiladigan ma'naviy dastur sifatida qabul qiladilar. Shu bois, madaniy merosni o'rganish va uni asrashga bo'lgan mas'uliyatni tarbiyalash — yosh avlodni komil inson etib shakllantirish yo'lidagi eng muhim vositalardan biridir.

5. Madaniy merosni asrashda ta'lim va jamoatchilik hamkorligi

Madaniy merosni asrash faqat davlatning emas, balki har bir fuqaroning, ayniqsa yoshlarning burchidir. Oliy o'quv yurtlari, madaniyat muassasalari, mahallalar va nodavlat tashkilotlar bu borada hamkorlikda ishlashi zarur.

Madaniy merosni asrash va yoshlar ongiga singdirishda quyidagi yo'nalishlar muhimdir:

ta'lim tizimida “madaniy meros” fanini alohida modul sifatida kiritish;

talabalarning tarixiy obidalarini tiklash, tozalash va targ'ib qilish jarayonlarida ko'ngillilik asosida ishtirokini yo'lga qo'yish;

oilalar va jamoatchilikning madaniy-ma'naviy tadbirlarda faol qatnashuvini ta'minlash;

internet va ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlarni targ'ib etuvchi kontentni kengaytirish.

Mazkur tashabbuslar yoshlarning madaniy ongini rivojlantirish, milliy iftixor va g'urur tuyg'ularini kuchaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Shu tariqa, madaniy meros talaba yoshlar uchun nafaqat o'tmish xotirasi, balki kelajak yo'lini belgilovchi ma'naviy yo'riqnomadir. U yoshlarning tafakkurini yuksaltiradi, ularni o'z xalqiga, Vataniga sadoqatli, g'ururli va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda: madaniy meros — bu xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy poydevori va milliy o'zlikning asosiy ifodasidir. Aynan madaniy meros orqali millat o'zining kimligini, tarixdagi o'rnini va kelajakdagi maqsadini anglaydi. Shuning uchun ham talabalarda milliy g'urur va iftixor tuyg'ularini shakllantirishda madaniy merosning

oʻrni beqiyosdir. Talaba yoshlar ajdodlarning ilmiy, adabiy, diniy va maʼnaviy merosini chuqur oʻrgangan sari, ular oʻz millatining buyuk tarixini anglab, bu ulugʻ ajdodlarga munosib boʻlish istagini his etadilar. Shunday ichki gʻurur va faxr tuygʻusi ularni nafaqat bilimli, balki vatanparvar, maʼnaviy jihatdan yetuk insonlar sifatida shakllantiradi.

Madaniy meros talaba shaxsining maʼnaviy kamolotida quyidagi jihatlar orqali muhim rol oʻynaydi:

birinchidan, u yoshlarning milliy oʻzligini anglashiga, oʻz xalqiga hurmat va sadoqat hissini kuchaytiradi;

ikkinchidan, oʻtmishdan saboq olib, kelajak uchun masʼuliyatni his etishga oʻrgatadi;

uchinchidan, yoshlarning tafakkurini kengaytirib, ularni global jarayonlarda milliy qadriyatlarni saqlagan holda faol boʻlishga undaydi;

toʻrtinchidan, Vatanga, millatga, ajdodlarga nisbatan iftixor va faxr tuygʻularini shakllantiradi.

Shuningdek, madaniy merosni yoshlar ongiga singdirish jarayoni faqat dars mashgʻulotlari bilan cheklanib qolmasligi kerak. Oliy taʼlim muassasalari, madaniyat markazlari, muzeylar, jamoatchilik tashkilotlari va oilaning bu boradagi hamkorligi natijadorlikni oshiradi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar davrida madaniy merosni virtual muhitda saqlash, oʻrganish va targʻib etish yoʻnalishidagi ishlar kengaytirilishi lozim. Bugungi yoshlar — ertangi kunning ziyolilari, mutaxassislari va rahbarlaridir. Ularning ongida milliy gʻurur, iftixor, vatanparvarlik va sadoqat hissi kuchli boʻlmasa, jamiyatning maʼnaviy taraqqiyoti ham izchil boʻla olmaydi. Shu bois taʼlim tizimida madaniy merosga tayanish, uni oʻquv-tarbiyaviy jarayonga chuqur singdirish strategik ahamiyatga ega masaladir.

Yosh avlodni buyuk ajdodlar merosini bilgan, qadrlagan va asragan holda voyaga yetkazish — bu milliy tiklanish, maʼnaviy yuksalishning kafolatidir. Zero, oʻz tarixini, madaniyatini, qadriyatlarini bilgan xalqgina kelajakka ishonch bilan qadam qoʻya oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent: “Adolat”, 2020.
3. “Yoshlar siyosati to‘g‘risida”gi Qonun. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017.
4. Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2022.
5. Karimov, I. A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: “Ma’naviyat”, 2008.
6. Abdullayeva, D. Talabalarda milliy o‘zlikni anglash jarayonida madaniy merosning o‘rni. – “Ma’naviyat va hayot” jurnali, №4, 2022.
7. Islomova, G. Madaniy meros – yoshlar tarbiyasining asosiy manbai. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
8. Rasulov, B. Ma’naviy tarbiya nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019.
9. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. 12 jildlik. – Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi”, 2000–2010.
10. UNESCO. Cultural Heritage and Education: Global Approaches and National Strategies. – Paris: UNESCO Publishing, 2018.